

Halide Edib Adivar

Dağa
Çıkan
Kurt

HALİDE EDİB ADIVAR

DAĞA ÇIKAN
KURT

Can Miras

Dağa Çıkan Kurt, Halide Edib Adivar

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Can Yayınları'nda 1. basım: 2014

9. basım: Aralık 2023, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.
Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-2155-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR
DAĞA ÇIKAN
KURT

ÖYKÜ

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

<i>Ateşten Gömlek</i> , 2007	<i>Yeni Turan</i> , 2014
<i>Handan</i> , 2007	<i>Hindistan'a Dair</i> , 2014
<i>Mor Salkımlı Ev</i> , 2007	<i>Ateşten Gömlek (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Sinekli Bakkal</i> , 2007	<i>Vurun Kahpeye (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Türk'ün Ateşle İmtihani</i> , 2007	<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri II</i> , 2015
<i>Vurun Kahpeye</i> , 2007	<i>Döner Ayna</i> , 2015
<i>Son Eseri</i> , 2008	<i>Sonsuz Panayır</i> , 2016
<i>Yolpalas Cinayeti</i> , 2008	<i>Halka Doğru</i> , 2017
<i>Tatarcık</i> , 2009	<i>Kenan Çobanları / Maske ve Ruh</i> , 2018
<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri</i> , 2009	<i>Heyula</i> , 2019
<i>Âkile Hanım Sokağı</i> , 2010	<i>Harap Mabetler</i> , 2020
<i>Kalp Ağrısı</i> , 2010	<i>Seviye Talip</i> , 2020
<i>Zeyno'nun Oğlu</i> , 2010	<i>Mevut Hüküm</i> , 2021
<i>Çaresaz</i> , 2011	<i>İstanbul'da Bir Yabancı</i> , 20
<i>Sevda Sokağı Komedyası</i> , 2011	
<i>Kerim Usta'nın Oğlu</i> , 2012	

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağırıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

Yayıncının notu

Bu kitabı hazırlarken yazarın diline, üslubuna, kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Artık pek kullanılmayan Arapça, Farsça kökenli kelimeler için kitabın sonuna bir sözlük ekledik. Yabancı kelimeleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Gündelik hayata ve döneme dair gerekli bilgiler için sayfa sonlarına dipnot düştük.

Dağa Çıkan Kurt ilk olarak 1922'de, Evkaf-ı İslamiye Matbaası'nda basılmıştır. Elinizdeki baskı için yazar hayattayken yapılan son baskıyı (1963, Remzi Kitabevi) esas aldık. Gerçek gördükçe diğer baskılara da başvurduk.

İçindekiler

Dağa Çıkan Kurt	13
Zeynebim, Zeynebim.....	19
Tanıdığım Çocuklardan	31
Gündelik Adamlar: Kabak Çekirdekçi	39
Cehennem Dağı, Cennet Dağı	45
Efe'nin Hikâyesi	51
Çakır Beyaz Ayşe.....	59
Duatepe	69
Kırmızıtepe	75
Aziz'in Karısı	81
Fadime Nine ile Kerem Dede	83
Mekkâreci Mehmet	89
"Şebben" in Kara Hüseyin' i	99
Vurma Fatma!	111
Emine'nin Şahadeti	123
Bayrağımızın Altında	127
Muhlis'in Ağabeysi	129
Himmet Çocuk	133
Beyazlı Kadın	141
Kalaba'nın Cadısı	149

Cin.....	155
Güzellik İzleri	163
Mustafa Onbaşı.....	171
Pehlivanlar Güreşinde	177
Kurdun Memleketinde	183
İpek Bayrak	189
Fağfur Kâse	205
YOLCULUK NOTLARI	
Ayrılırken	211
İstanbul'a Mektup	217
Venedik'ten Geçerken.....	223
Verona'ya Dair	227
Arenada Heyecanlı Bir Gün	233
Verona Müzesinde	239
Tirol'de	247
Tirol'de Anadolu Hatıraları	253
Tirol'de (2).....	261
Sözlük.....	267

DAĞA ÇIKAN KURT

Bir Türk şairi, bir gün bana, bilmem hangi Fransız sanatçısının bir kurt parçasını anlatmıştı. Bunu Türkçe bir şiir olarak yazacaktı. Her gün bu kurt masalının yayımlanmasını bekledim. Çıkmadı. Anladım ki şair, benim gibi, anlattığı konuları elinden, kalbinden çıkarıyor. Bir daha onlardan güzellik yaratamıyor. Fakat bu, ormanları, avcılarını, ay ışığı, ağaçları, kurtları ve av borularıyla o kadar şiir ve hayat çerçevesindendi ki bu kurdu tanıyor ve seviyor gibiydim. Nihayet başım boş ve içim sınırsız bir sıkıntı içinde, deniz altın bir ışıkla dümdüzken kurt hül-yasına daldım.

Birdenbire istedim ki Karacaahmet mezarlıkları karşısında harabe halinde bir küçük evin küçük bir çocuğu olayım. Serviler inerken, taşlar karanlıkta kımıldarken, bekçi uzakta tak tak sopasını vurup bir beşik başında yalnız bir kadın sesi, bırakılmış, unutulmuş bir kimsesizlikle bir ninni tekrar ederken, bitkin bir ihtiyar yüz yıllık bir yorgunlukla mezarlıklardakilere bir Yasin okurken anem bana bu kurt masalını söylesin ve ben büyülenmiş gibi korku içinde uyuyup gideyim.

Üsküdar'da Paşakapısı'nın biraz ötesinde mezarlıkların karşısındaki yamru yumru arsa üzerinde tek, kırık tahta evde oturuyoruz. Kapının önünde çömeldim; siyah

servilerin arkasında akşam gölgeleri arasında canlanan taşlara bakarak annemi bekliyorum. Karnım aç, elim ayağım donmuş gibi! Annemin çamaşırdan dönerken yırtık çarşafı altında getireceği ekmeği hayal etmeye çalışırken onun göğsünü söken, gözlerinin etrafını siyah yapan öksürüğünü işitiyorum sanıyorum. Fakat eski bir mezar taşı, çılgın bir hücumla geçen rüzgârın etkisiyle yıkılıyor. Garip bir ses çıkarıyor. Gökte siyah toprak bulutları uçuyor, uzak bir şimşek, siyah servi duvarı üzerinden göğü açıp kapıyor. Pek derin bir köpek havlaması var. Gece geliyor, annem gelmiyor. Üsküdar, mezarlık ve dünya üstünde öyle bir yalnızlık, öyle bir kimsesizlik var ki beyaz sakallı siyah cüppeli ihtiyar cenazelerin, siyah saçlı beyaz kefenli genç kadınların ellerini sallayarak, çığırtarak göğe, “İmdat, imdat!” diye haykırdığını annem söylerdi. İşte bir köpek havlaması, bir hırıltı, uzak bir silah sesi! Şimşek, göğü ve mezarlığı açıp kapıyor.

Annem, nihayet takunyalarını sürüyerek geliyor. Anlıyorum ki koltuğunun altında ekmek yok. Artık kaybettiğimiz asker babamı düşünüyor, anlamak istiyorum. O, raftan aldığı üç günlük siyah bir ekmek parçasını elime sıkıştırıyor, beni yatağa fırlatıyor, kirli yorganı başıma çekiyor, sonra oturup dövünüyor. Ben, boğazımdaki yumrunun ekmek mi, annemin sesi mi olduğunu bilmiyorum.

Annem başını dövüyor ve inliyor:

“Yuvalarınız bozuldu, yavrularınız dağıldı, yurdu-muzda yas ve zincir var, avcı inlerinizi sardı. Ne dişi, ne yavru, ne iş, ne ekmek ne de ateş kaldı. İnini köpekler basmış kurt yavruları gibi çocukların dağıldı.”

Bu garip lakırdıların arkasındaki ses bana babamı çağırın bir haykırış gibi geliyor, içim değişiyor, ellerim pençeleşiyor, çenem uzuyor, gözlerim yanıyor, çenelerimin arasında insanogluna benzemez bir çılgılık mezarlığa doğru uzanıp gidiyor. Yanımda annemden daha şekilsiz,

yumuşak siyah bir küme benimle beraber dövünüyor, içimizden öyle vahşi, öyle garip bir acıyla uluyor ki...

Gece, yatağımın üstünde, iki sarı ateşten göz yüzümü yaktı; uyandım. Rüzgâr durmuştu. Kırık pencereden ay, ışığını donduran bir soğuklukla odaya akıyor. Mezarlığın servi uçları simsiyah diziliyorlardı. Kalbim boğazımda atarak gözlerimi açtım. Annem yanımda yarı tahtaya, yarı kırpıntı bir mindere kıvrılmıştı. Yatağımın üstünde ağır fakat yumuşak bir şey kımıldadı. Ayaklarım bu ağırlık altında kalmıştı. Başımı kaldırdım. O ağır ve kocaman şey yine kımıldadı. Pencereden giren ışığın ortasında parladı, içim karıştı. Nefesim kesildi. Fakat gözlerim iki ateş gibi yanan sarı gözlere sımsıkı bağlandı kaldı.

Yaralı kocaman bir bozkurt arka ayakları üstünde oturuyor; korkunç, uzun başı ateşli gözleriyle gözlerimin içine bakıyordu. Omzundan boz tüyleri üzerine akan kanlar, garip, soluk lekelerle sarı ayın sarı ışığında dalgalanıyordu. Önce uzun uzun titredim, dilim tutuldu. Kafası o kadar uzun ve kocamandı ki, gözleri o kadar derin, o kadar ateşliydi ki, vücudu o kadar bütün kurtların babası gibi büyük ve korkunçtu ki, öyle oturup bakarken bile kendi kendime onun ağzından midesine gireceğim, bir lokma olacağım sanıyordum. Fakat bu kocaman ve korkunç kurdun gözleri, çenesi üstünden akan kanları onun büyük, pek büyük bir savaştan çıktığını gösteriyordu. Bakarken bakarken içimde, gerçekten, o kurdun içine girip çıkmış gibi tuhaf ve tanıdık bir duygunun izleri uyandı. O izler neydi bilemiyorum. Fakat yüzlerce sorunun dolambaçlı, unutulmuş efsanelerine doğru uzanıp gidiyordu. Bu soğuk korku ve sıkıntı içinde tırnaklarım pençeleşiyor, gözlerim ateşleniyor, çenem uzanıyor, uzanıyor, vücudum sıcak ve yumuşak bir kürkle örtülüyor, kalbim tuhaf tuhaf yanıyordu. O izlerin sonundaki sırlı yola vücudumla beraber ulaşmıştım; kocaman, yaralı ve

ateşli bozkurdu anlamış, tıpatıp onunla bir olmuşum. Ne zamandı bilemiyorum, fakat ben onu çağırdığımı hatırlıyorum. Çenemi aya doğru uzattım. Gözlerimden uçan kıvılcımların sıcaklığını duyuyordum; boğazımdan, içimdeki yeni duygumu tabiatın ilk sesiyle şakıyacak bir ses çıkmaya çalışıyordu. Kocaman kurt başı da benim küçük başıma doğru geldi, kafalarımız birleşti ve ikimiz de birbirimizi tanıdık ve ayın sarı yüzüne sarı gözlerimizi çevirdik, çenemizi kaldırdık. Sessiz, içten, fakat binlerce yıldan beri uzanıp gelen bir acı ve bir isyanla derin derin ve boğuk boğuk uluduk, uluduk.

Ne zamandı acaba? Aynı sesle başını döven bir kadınla beraber, “Baba, baba!” diye uluşmuştuk. İşte şimdi bu soğuk gecelerde kara servilerden, sarı aydan karşılığını kendisi getirmişti. Kanları henüz sıcak olan bu güçlü, yaralı vücuda sokularak vücudumuzun her zerresinde aynı felaket ve aynı acıyla aya bakıyor, kurt soyunun bozgunculuğuna karşı andını söylüyorduk. Babam, çağırdığım babam ölmemişti. Yanımda, içimde ta topraktan, dağdan, ormandan, kayadan, yabandan, gökten, yıldızdan gelen tabiat sesiyle kurt soyunun andını, kurt soyunun felaket masalını söylüyordu. Kocaman çenelerini ayırdı. Mezarlığa doğru uzanıp giden seslerle yaralı, yanık, yolunmuş sıcak postunun altında çölden gelen hayat gücü kabarıyor, dalgalanıyor, bütün geçmiş gelecek menkıbelerini benim vücuduma, damarlarıma, etime, kanıma söylüyordu:

“Cengelde bir gün kavga havası çalındı,” diye uludu. “Fillerin hortumları dimdik, yılanlar külçelerinden ok gibi fırlayarak, aslanlar kükreyerek, kaplanlar ışıldayan gözlerle atılmaya hazır pençeler, aylar derin öfke homurtuları, çakallar ortalığı karıştıran uluyuşlarla cengeli kapladılar. Kurtlar inlerinden fırlamış büyük sürülerle kavgaya girdiler. Tırnakları ve gagalarıyla yüz yıllık kartallar, kara ormanın parçaladıkları kuşlardan kan ve ka-

nat parçaları yağdırdılar. Isıran, parçalayan, koparan, kemiren, pençeleyen, vuran hayvanlar; kükremeleri, homurtuları, ıslıkları, ulumalarıyla yerleri titretirken cengelde kan ırmaklarıyla leşler ve hayvan parçaları aktı. Ne sağlam bir in, ne durgun bir pınar, ne ezilmemiş bir çalılık ne de köklerinden fırlamamış, yaprakları dökülmemiş, dalları yaralanmamış bir çınar kaldı.

Kırk uzun gün ve geceden sonra ormanın ulusu, fil, barış borusu çaldırdı. Kara ormanın geyik pınarında bütün hayvanlar toplandı. Hortumu kopuk, dişi kırık, bacağı sakat filler, pençeleri yaralı, derileri parçalanmış aslan ve kaplanlar, perişan ve ezilmiş koca ayılar, koca cüsselelerinin yaralarına çalılar dokundukça derin ve pes ıslıklarla öten yılanlar sürüklenerek, kıvrılarak, topallayarak, sürünerek toplandılar. Cengel baştan başa yakılıp yıkılmıştı; ne dişi ne yavru kalmıştı. Fil uzun bir söylev verdi; hayvan dünyası artık savaşı, hileyi, bir bir avlamayı bırakacak; her sürü, her cins kendi bölgesinde, kendi çevresinde uysal ve sessiz yaşayacaktı. Küçük ve zayıf hayvanlar, kuvvetliler tarafından ne haraca kesilecek ne de onların besini olacaktı. Kendisi en başta olmak üzere fil, bütün cengelin büyük ve zorba hayvanlarıyla buna söz veriyordu. Fil öyle çekici, öyle yüreğe işleyici bir sesle bağırdı ki, Ganj'daki timsahların kalpleri titredi, gözlerinden yaşlar boşandı.

Kaplan ve yılan, körpe ceylanların hayaliyle gözlerini kapadılar. Ot yiyenler pembe hülyalara dalıp giderken et yiyenler derin kaygılarla düşündü. Her büyük hayvan arkasında bir sürü küçük hayvan, çakal, köstebek sürüleri vardı. Hem bunları hem de eski av günlerini düşünerek korkunç bir sessizliğe vardılar. En son bir işaretle büyükler ve çalılar arkasında gizli köpekler birdenbire ayaklandılar. Bu uysallık ve sessizlik, ancak bir tek cins hayvanı herkese yemlik ve av diye feda etmekle sağlanabilecekti. Düşündüler, konuşular; sonunda hep birden cengelde

daima korku gölgesi gibi dolaşan bir hayal hepsinin gözünden geçti, hepsi haykırdı:

‘Kurt! Kurt!’”

Yanımdaki uzun, sıcak baş, “Cengelde bana ve soyuma hüküm giydirdiler,” diye uludu. “Hükümden sonra, bu cengelde kurtların diyarına yürüdüler. İnerimizi çiğnediler, yavrularımızı çaldılar, dişilerimizi parçaladılar, erkek kurtları avladılar; kaplanlar, aslanlar, ayılar, yılanlar, arkasından çakallar, köstebekler bağrışarak etimizi yağma, inimizi yerle bir ettiler. Herkes, tuzak, tırnak, pençe ve her şeyle kurt soyuna saldırdı. Bu eşi görülmemiş bozgun ve yıkım karşısında inlerinden, cengelin av ve tuzak yerlerinden yaralı, bahtsız boşanan kurtlar, soyun öç anını ulumak için dağlara çıktı.”

Şimdi sarı ay, sarı ateş gözlerimize giriyor; siyah servi duvarının arkasından, boş ufuklardan, korkunç gürültü ve derin bir uluma bütün dünya kurtlarının uluması bize cevap veriyor gibiydi.

İkimizin de uzun çenelerimizden derin bir acı çığlık uzanıp aya gitti ve biz kurt soyunun giydiği haince hüküm kalkıncaya kadar dağda kalmaya ant ettik.

Dünyada bir kurt, bir de kurt soyunun acısı vardı.

***

Fazlıpaşa’da gözlerimi açınca denizin üstünde sarı ay yerine tanyerinin beyaz ışıkları iniyordu.

Kanımda, canımda yaşadığım mezarlıklı, kurtlu sıcağın gidince soğuk ve boş kalmıştım. Sandım ki bu masalı uzun yıllardan beri yaşıyordum. Bu biraz olağan bir şeydi. Çünkü kurt masalı uzun olur.

10 Ekim 1919

“Uşak’a girerken düşündüm, Anadolu’da geçen yıllarımda yüz evden otuz eve eriyerek dağılan, ölen, erkeksiz ve kimsesiz köylerde Himmet çocuğun eşlerine rastlıyor, onlara memleketin hayat tarihinde birer ışık ve iz diye bakıyordum. Hayat diye, insanlık diye Anadolu’da ne kalmışsa gayretli kadınlarıyla bu küçük gündelik kahramanların insanüstü çalışmasından kalmıştı. Bunlardan bir tanesi kafamda ve kalbimde içimi kanatan bir çivi gibi saplanmış kalmıştır...”

Dağa Çıkan Kurt, Milli Mücadele’de sahne arkasında kalan kahramanların kitabı. Bir yandan işgal ordusuyla, bir yandan da açlıkla, hastalıkla savaştan Anadolu halkının ve Kuva-yı Milliye birliklerinin serüvenleri, bu hikâyelerde Halide Edib’in cephe gerisi tanıklığıyla sunuluyor.

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib’in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları’nda.

#edebiyatımızınmirası #milliedebiyat #kurtuluşsavaşı #anadolu

